

JEL Classification: D20, D24

Євген ОСТАПОВЕЦЬ

*аспірант кафедри економіки та управління бізнесом,
Рівненський державний гуманітарний університет*

Оксана ПЕЛЕХ

*д.е.н., професор, професор кафедри документальних комунікацій та менеджменту,
Рівненський державний гуманітарний університет*

Eugen OSTAPOVETS

*PhD student at the Department of Economics and Business Management,
Rivne State Humanitarian University*

Oksana PELEKH

*doctor of economic sciences, professor, Professor of the Department of Documentary
Communications and Management, Rivne State Humanitarian University
peleho@ukr.net*

ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК ПІДПРИЄМСТВА: ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ ТА ПОКАЗНИКИ

ECONOMIC DEVELOPMENT OF THE ENTERPRISE: BASIC CONCEPTS AND INDICATORS

Анотація. Розглянуто теоретичні аспекти економічного розвитку підприємства та основні показники його ефективності. Особливу увагу приділено впливу фінансових, виробничих, ринкових і соціальних факторів на конкурентоспроможність підприємства. Запропоновано рекомендації щодо оптимізації управління, впровадження інновацій та забезпечення сталого розвитку.

Ключові слова: економічний розвиток, ефективність підприємства, конкурентоспроможність, фінансові показники, інновації, управління, сталий розвиток.

Abstract. The article considers theoretical aspects of economic development of an enterprise and the main indicators of its efficiency. Particular attention is paid to the impact of financial, production, market and social factors on the competitiveness of the enterprise. Recommendations for optimizing management, introducing innovations and ensuring sustainable development are proposed.

Keywords: economic development, enterprise efficiency, competitiveness, financial performance, innovation, management, sustainable development.

Розвиток – є важливою передумовою ефективності функціонування вітчизняних підприємств, суттєвою перевагою у конкурентній боротьбі і запорукою успіху, а ринкове середовище його функціонування є відображенням стану та динаміки економічних та соціальних процесів.[1]

У науковій літературі розвиток підприємств розглядають, з одного боку, як такий тип змін, що підвищує ступінь організаційної системи функціонування діяльності, а з іншого – як окрему підсистему інноваційних потокових процесів підприємства, що ведуть до кількісних та якісних змін всіх сфер економічної діяльності підприємства, а також механізм стратегічного та тактичного управління підприємствами на основі поєднання адаптивності контенту процесів внутрішньої системи економічної діяльності і встановлених партнерських зв'язків [2]. Сучасна наука трактує економічний розвиток як процес переходу від одного етапу економічного розвитку до іншого, коли на новому етапі, крім старих груп товарів і послуг, виробляються ще й абсолютно нові, використовуються більш нові технології або способи організації виробництва. [3]

Економічний розвиток підприємства - це складний і багатофакторний процес, який охоплює різні аспекти діяльності організації. Він проявляється у покращенні фінансових результатів, збільшенні обсягів виробництва та розширенні ринків збуту. Динамічний розвиток підприємства забезпечує його стабільність і довгострокову конкурентоспроможність на ринку.

В умовах глобальної конкуренції та нестабільного економічного середовища розвиток підприємств є ключовим фактором економічного зростання. Оптимізація управління, цифровізація та впровадження інновацій дозволяють підприємствам адаптуватися до викликів сучасного ринку. Дослідження цього питання є актуальним для формування стратегій сталого розвитку та підвищення ефективності бізнесу.

Економічний розвиток може бути екстенсивним, який досягається за рахунок збільшення ресурсів (капіталу, праці, матеріалів), або інтенсивним, коли розвиток забезпечується за рахунок підвищення ефективності використання наявних ресурсів, впровадження нових технологій, удосконалення управління.

Під економічним розвитком підприємства розуміють процес зростання його економічних показників, що сприяє підвищенню його конкурентоспроможності та сталому розвитку. Його основними характеристиками є зростання фінансових результатів, збільшення обсягів виробництва, впровадження інновацій та підвищення якості продукції або послуг.

Фактори, що впливають на економічний розвиток підприємства, можна поділити на зовнішні (стан економіки країни, рівень конкуренції, законодавче регулювання) та внутрішні (ефективність управління, інвестиції, людські ресурси).

Основними показниками економічного розвитку є фінансові показники, виробничі показники, соціальні показники та ринкові позиції.

Фінансові показники включають дохід, чистий прибуток, рентабельність продукції та підприємства, фінансову стійкість та ліквідність. Виробничі показники включають обсяги виробництва, завантаження виробничих потужностей, продуктивність праці, використання інновацій та модернізацію обладнання. Ринкова позиція компанії характеризується часткою ринку, лояльністю споживачів, репутацією бренду та рівнем конкурентоспроможності. Соціальні показники включають рівень зайнятості на підприємстві, систему мотивації персоналу та корпоративну соціальну відповідальність. Детальна характеристика показників наведена у табл.1.

Таблиця 1

Основні показники ефективності підприємства

Категорія	Показники	Опис
<i>Фінансові показники</i>	виручка	загальна сума доходу, отриманого від продажу товарів чи послуг
	чистий прибуток	прибуток після вирахування всіх витрат, податків і витрат на фінансування
	рентабельність	співвідношення прибутку до витрат на виробництво та продаж продукції (для продукції) або загальних доходів чи капіталу (для підприємства)
	фінансова стійкість та ліквідність	здатність підприємства виконувати свої фінансові зобов'язання та швидко перетворювати активи в готівку для покриття зобов'язань
<i>Виробничі показники</i>	обсяги продукції	кількість товарів чи послуг, вироблених підприємством за певний період
	завантаженість виробничих потужностей	відсоток використання від максимального можливого виробничого обсягу

	продуктивність праці	кількість продукції, яку виробляє один працівник за певний період
	використання інновацій та модернізація обладнання	впровадження новітніх технологій та оновлення обладнання для підтримки конкурентоспроможності
<i>Ринкові позиції</i>	частка ринку	відсоток ринку, який займає підприємство в порівнянні з іншими компаніями
	лояльність споживачів	ступінь прихильності споживачів до бренду чи товару
	репутація бренду	споживче сприйняття компанії та її продукції, важливий для залучення нових клієнтів і партнерів
	рівень конкурентоспроможності	співвідношення цін, якості продукції та інновацій підприємства до конкурентів
<i>Соціальні показники</i>	рівень зайнятості	частка працюючих на підприємстві в порівнянні з кількістю наданих вакансій
	система мотивації персоналу	методи, за допомогою яких підприємство стимулює працівників до досягнення кращих результатів (премії, бонуси, програми розвитку)
	корпоративна соціальна відповідальність	зобов'язання підприємства до позитивного впливу на суспільство та навколишнє середовище

Для забезпечення сталого економічного розвитку підприємства важливо не лише оцінювати поточний стан, а й постійно впроваджувати ефективні стратегії та заходи, які дозволяють підвищувати його конкурентоспроможність і забезпечувати стабільне зростання. Ось кілька ключових напрямів, які сприятимуть покращенню економічної ефективності підприємства:

1. *Оптимізація використання ресурсів та скорочення витрат*: - аналіз та мінімізація витрат на виробництво та операційну діяльність; - покращення управління запасами та логістикою для зменшення витрат на зберігання та транспортування; використання більш ефективних матеріалів та енергозберігаючих технологій.

2. *Впровадження сучасних технологій та автоматизація виробничих процесів*: - впровадження інноваційних технологій для підвищення продуктивності та зниження витрат; - автоматизація виробничих процесів для зменшення залежності від людського фактора та підвищення точності і швидкості виробництва; - інвестиції у дослідження і розробку нових технологій, що можуть забезпечити конкурентні переваги на ринку.

3. *Підвищення кваліфікації персоналу та створення сприятливих умов для працівників*: - вкладення в професійний розвиток працівників через тренінги, курси підвищення кваліфікації та інші навчальні програми; - покращення умов праці для підвищення ефективності роботи та зниження рівня плинності кадрів; - розробка ефективних систем мотивації та заохочень для забезпечення високої продуктивності праці.

4. *Активне розширення ринків збуту*, у тому числі через вихід на міжнародний ринок: - вивчення нових ринків та диверсифікація клієнтської бази для зниження ризиків залежності від одного ринку; - розробка стратегій для виходу на міжнародні ринки через експорт продукції або створення спільних підприємств; - використання онлайн-платформ та цифрових каналів для просування продукції та залучення нових клієнтів.

5. *Забезпечення ефективного фінансового управління та залучення інвестицій*: - оптимізація структури капіталу та фінансування для зниження витрат на обслуговування боргів; - пошук нових джерел фінансування, включаючи залучення інвестицій від зовнішніх партнерів, венчурних фондів та банків; - покращення фінансової звітності та контролю за грошовими потоками для забезпечення фінансової стабільності підприємства.

6. *Дотримання принципів сталого розвитку та соціальної відповідальності*: - інтеграція екологічно чистих технологій і практик у виробничі процеси для зменшення впливу на навколишнє середовище; - реалізація програм корпоративної соціальної відповідальності (КСВ), що сприяють покращенню умов життя в громадах та розвитку соціальних ініціатив; - забезпечення етичного ведення бізнесу та дотримання міжнародних стандартів у сфері прав людини, охорони праці та боротьби з корупцією.

Досягнення певного рівня успішності функціонування підприємства нерозривно пов'язане з набуттям підприємством ознак конкурентоспроможності. Конкурентне ринкове середовище вимагає від підприємства постійного вдосконалення. Для того, щоб бути конкурентоспроможним, підприємство повинно мати конкурентні переваги, основними шляхами їх отримання є такі: - стати кращим самому через вживання заходів щодо удосконалення власної діяльності та підвищення її ефективності; - безпосередньо послабити конкурентів; - змінити ринкове середовище.[4]

Економічний розвиток підприємства - це багатовимірний процес, який охоплює фінансову стабільність, інноваційність та соціальну відповідальність. Він визначається такими ключовими показниками, як зростання фінансових результатів, збільшення виробничих потужностей, розширення ринків збуту та впровадження інновацій. Основними факторами, що впливають на розвиток підприємства, є як зовнішні (економічна ситуація, конкуренція, законодавство), так і внутрішні (ефективність управління, інвестиції, людські ресурси).

Для забезпечення стабільного економічного розвитку компаніям необхідно впроваджувати сучасні технології, оптимізувати використання ресурсів, підвищувати кваліфікацію персоналу та розширювати ринки збуту. Також важливо забезпечити ефективне управління фінансами та дотримуватися принципів сталого розвитку. У сучасному глобальному конкурентному середовищі бізнес, який швидко адаптується до змін, має більше шансів на довгостроковий успіх і конкурентну перевагу.

Література

1. Тюха І. В. Соціально-економічний розвиток підприємства: сутність та видові прояви. *Ефективна економіка*. 2012. № 6. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2012_6_14
2. Сірко А. Ю. Сутність та визначення поняття економічного розвитку підприємства. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2016. № 14. С. 541-545.
3. Пелех О. Б. Циклічність економічного розвитку і структурні зміни в економіці. *Причорноморські економічні студії*. 2018. Вип. 27(1). С. 85-89. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bses_2018_27%281%29__19
4. Шляга О. В., Гальцев М. В. Шляхи підвищення ефективності роботи підприємства. *Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2014. Т. 7. С. 66-75. URL: https://old-zdia.znu.edu.ua/gazeta/evzdia_7_066.pdf

References

1. Tiukha, I. V. (2012). Sotsialno-ekonomichnyi rozvytok pidpriumstva: sutnist ta vydovi proiavy. *Efektivna ekonomika*, 6.
2. Sirko, A. Yu. (2016). Sutnist ta vyznachennia ekonomichnoho rozvytku pidpriumstva. *Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky*, 14, 541-544.
3. Pelekh, O. B. (2018). Tsyklichnist ekonomichnoho rozvytku i strukturni zminy v ekonomitsi. *Prychornomorski ekonomichni studii*, 27(1), 85-89.
4. Shliaha, O. V., Haltsev M. V. (2014). Shliakhy pidvyshchennia efektyvnosti roboty pidpriumstva. *Ekonomichnyi visnyk Zaporizkoi derzhavnoi inzhenernoi akademii*, 7, 66-75.